

1. Úvod

Uplatňovanie absolventov VŠ a ich zamestnateľnosť rezonujú ako aktuálne problémy nielen v súvislosti s mechanizmami financovania vysokých škôl, ale i v súvislosti s hospodárskym vývojom a situáciou na trhu práce. Interakcia systému vzdelávania a praxe a podpora zo strany štátnej správy predstavujú strategickú oblasť pre širšiu odbornú i celospoločenskú diskusiu.

Napriek tomu, že kvalita vysokých škôl je doposiaľ meraná a porovnávaná systémom kritérií, ktoré zohľadňujú napr. počet záujemcov o štúdium, kritérium absolventskej miery zamestnanosti a zamestnateľnosti absolventov VŠ¹ sa stali objektom výskumných projektov a následne tiež predmetom záujmu nezávislých rankingových agentúr či médií. Na jednej strane je potrebné podobné iniciatívy uvítať, na strane druhej je však nutné zdôrazniť, že význam týchto kritérií vo vzťahu k posudzovaniu kvality vysokej školy nemôže byť objektívne preceňovaný vzhľadom k celkovej hospodárskej situácii a situácii na našom trhu práce (veľké regionálne socio-ekonomické rozdiely, odlišná spoločenská prestíž jednotlivých sektorov a odvetví atď.).

Na základe vyššie načrtnutých trendov sa súčasné vedenie SPU v Nitre rozhodlo priebežne mapovať uplatnenie svojich absolventov, aby bolo možné konfrontovať a doplniť oficiálne štatistické údaje (resp. výskumné zistenia vychádzajúce z ich analýzy) vlastnými dátami a informáciami. V tejto správe sú spracované a interpretované údaje získané anketou², ktorá bola v mesiacoch júl – august 2011 elektronicky distribuovaná absolventom druhého stupňa štúdia (dennej i externej formy), ktorí ukončili štúdium na SPU v Nitre v akademickom roku 2009/2010.

Anketa sa zameriavala na zistenie aktuálnej socio-ekonomickej pozície absolventov³ a na miesto (kraj, okres, zahraničie) kde sú absolventi zamestnaní alebo evidovaní ako uchádzači o zamestnanie. Anketu zodpovedalo 663 absolventov⁴ a priemerná návratnosť⁵ bola na úrovni 41%. Preto je nevyhnutné zdôrazniť, že ide o prípadovú štúdiu vzorky absolventov SPU, ktorej zistenia slúžia predovšetkým pre interné inštitucionálne potreby a porovnanie a nie je možné ich širšie zovšeobecňovať.

¹ Absolventská miera nezamestnanosti (AMN) – percentuálny podiel nezamestnaných absolventov z počtu absolventov, ktorí ukončili štúdium za 2 roky dozadu spolu; zamestnateľnosť absolventov je meraná mierou nezamestnanosti vysokoškolákov vo vzťahu k celkovej miere nezamestnanosti (Zvalová, Srnánková, Hrušovská 2007).

² Prihlasovanie sa a možnosť odpovedať na anketové otázky boli zabezpečené automaticky vygenerovaným prihlasovacím kódom, ktorý bol absolventom SPU odoslaný na osobné mailové adresy.

³ Zamestnaný, nezamestnaný, študent VŠ, na materskej dovolenke.

⁴ Celkový počet oslovených absolventov bol 1628.

⁵ Rozdiely v návratnosti na úrovni jednotlivých fakúlt v abecednom poradí: FAPZ 39,7%; FBP 43,9%; FEM 42,2%; FEŠRR 37,2 %; FZKI 40,7%; TF 41,8%.

2. Zamestnanosť a nezamestnanosť absolventov SPU

Z celkového počtu respondentov sa **85,2%** označilo za zamestnaných. Miera evidovanej nezamestnanosti vo vzorke absolventov SPU (**8,7%**) bola v období zberu dát (k 31.8.2011) výrazne nižšia ako v Nitrianskom kraji (12,58%) i na Slovensku (13,12%)⁶. Ostatní respondenti pokračovali buď v štúdiu na ďalšej vysokej škole alebo sa jednalo o osoby na materskej dovolenke.

Čo sa týka situácie na jednotlivých fakultách SPU v Nitre, zamestnaní absolventi predstavovali nasledovné podiely: TF 93%; FEŠRR 89,2%; FEM 86,2%; FZKI 84,8%; FAPZ 81,5% a FBP 75%. Evidovaná nezamestnanosť vzorky absolventov sa pohybovala v rozpätí približne od 6% do 13%. Nižšiu nezamestnanosť v porovnaní s priemerom SPU vykazovali vzorky absolventov FEŠRR (5,9%); TF (6,0%) a FEM (6,3%); vyššiu evidovanú nezamestnanosť vzorky absolventov FBP (9,7%); FAPZ (12,6%) a FZKI (12,7%).

3. Vybrané štrukturálne aspekty zamestnanosti a nezamestnanosti absolventov SPU

Štrukturálne aspekty zamestnanosti a nezamestnanosti sú vo vzorke absolventov SPU analyzované v dvoch rovinách:

- vo vzťahu k jednotlivým fakultám SPU
- so zohľadnením regionálneho aspektu.

Na SPU v Nitre v akademickom roku 2009/2010 úspešne ukončilo inžinierske štúdium 1628 študentov dennej i externej formy štúdia. Participácia fakúlt na celkovom počte absolventov bola nasledovná: FAPZ 23,3%; FBP 10,1%; FEM 23,2%; FEŠRR 16,8%; FZKI 11,9% a TF 14,7%. Na anketu odpovedalo 663 absolventov z ich celkového počtu (podrobnejšie vid' časť 1. tejto správy), preto údaje v Tab. 1, 2 a 3 je potrebné vnímať vo vyššie uvedenom kvantitatívnom kontexte:

Tab. 1: Participácia fakúlt na zamestnanosti a nezamestnanosti absolventov SPU

Fakulta SPU ⁷	Počet zamestnaných absolventov	Podiel na zamestnanosti absolventov (%)	Počet evidovaných nezamestnaných	Podiel na nezamestnanosti absolventov (%)
FAPZ	123	21,8	19	32,7
FBP	54	9,6	7	12,1
FEM	137	24,2	10	17,2
FEŠRR	91	16,1	6	10,4
FZKI	67	11,9	10	17,2
TF	93	16,4	6	10,4
SPU spolu	565	100	58	100

Zdroj: anketa SPU 2011, vlastné spracovanie

⁶⁶ Podľa <http://www.upsvar.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacne-statistiky/2011.html?page_id=31010>; cit. 11.11.2011.

⁷ Poradie fakúlt je abecedné.

V porovnaní s participáciou fakúlt na celkovom počte úspešných absolventov v sledovanom akademickom roku sa o niečo vyšší podiel na zamestnanosti prejavil vo vzorke absolventov TF, FEM a FEŠRR.

Tab. 2 a 3 charakterizujú priestorový aspekt zamestnanosti a nezamestnanosti absolventov SPU podľa krajov a jej jednotlivých fakúlt.

Tab.2: Participácia fakúlt SPU na zamestnanosti absolventov SPU podľa krajov

Kraj	Podiel na zamestnanosti ⁸ (%)	Participácia fakúlt na zamestnanosti v krajoch (počet zamestnaných absolventov)						
		FAPZ	FBP	FEM	FEŠRR	FZKI	TF	SPU
Bratislavský	21,9	21	11	45	15	14	9	115
Trnavský	7,8	8	5	11	6	7	4	41
Trenčiansky	4,7	5	2	8	2	4	4	25
Nitriansky	37,3	27	9	47	29	17	67	196
Žilinský	5,1	9	6	1	5	5	1	27
Banskobystrický	12,0	14	6	13	18	8	4	63
Prešovský	6,8	21	3	1	5	5	1	36
Košický	4,4	9	3	4	4	3	0	23

Zdroj: anketa SPU 2011, vlastné spracovanie

Tab.3: Participácia fakúlt SPU na nezamestnanosti absolventov SPU podľa krajov

Kraj	Podiel na nezamestnanosti ⁹ (%)	Participácia fakúlt na nezamestnanosti v krajoch (počet nezamestnaných absolventov)						
		FAPZ	FBP	FEM	FEŠRR	FZKI	TF	SPU
Bratislavský	1,7	1	0	0	0	0	0	1
Trnavský	19,0	2	3	3	0	2	1	11
Trenčiansky	8,6	2	0	0	1	2	0	5
Nitriansky	39,7	8	1	5	2	2	5	23
Žilinský	8,6	3	1	0	1	0	0	5
Banskobystrický	13,8	1	2	1	1	3	0	8
Prešovský	6,9	2	0	1	0	1	0	4
Košický	1,7	0	0	0	1	0	0	1

Zdroj: anketa SPU 2011, vlastné spracovanie

Údaje z ankety čiastočne poukazujú na skutočnosť, že u absolventov SPU v Nitre sa prejavuje jednak tendencia zotrvať po ukončení štúdia v lokalite či regióne, v ktorej vysoká škola pôsobí, jednak hľadanie si práce v blízkej Bratislave a okresoch Bratislavského kraja. Je to tiež podmienené regionálnou štruktúrou záujemcov o štúdium a študentov. Z podobného dôvodu sa aj vyššia koncentrácia nezamestnaných absolventov SPU sústreďuje do nitrianskeho regiónu, na čo tiež poukázali údaje získané touto anketou. Všeobecne v regiónoch, kde sú situované vysoké školy, na ktorých každoročne ukončí štúdium pomerne veľký počet absolventov s určitou kvalifikačnou výbavou, nedokážu potom regionálne pracovné trhy v krátkej dobe absorbovať túto pracovnú silu.

⁸ Celkový počet zamestnaných absolventov SPU vo vzorke bol 565, z toho 39 uviedlo prácu v zahraničí. Údaj vyjadruje podiel krajov na zamestnanosti absolventov SPU na Slovensku.

⁹ Celkový počet nezamestnaných absolventov vo vzorke bol 58.

Ostatní respondenti uviedli ako miesto zamestnania zahraničie; z celkového počtu zamestnaných absolventov (565) predstavujú 6,9% podiel.

4. Uplatnenie absolventov VŠ: záverečné poznámky

Na záver tejto správy je potrebné zvýrazniť určité všeobecné tendencie, na ktoré upozorňujú dokumenty analyzujúce absolventskú nezamestnanosť (viď použitá literatúra a pramene) a v kontexte ktorých je nevyhnutné posudzovať aj výsledky ankety SPU v Nitre.

- (i) Typickým znakom absolventskej nezamestnanosti je jej výrazný cyklický charakter: počet evidencií absolventov škôl je každoročne najvyšší v mesiaci september; v ďalších mesiacoch ich počet postupne klesá až po mesiac apríl a máj nasledujúceho roka; v júni, v júli a v auguste dochádza opäť k vzostupu, a to až po spomínaný bod kulminácie v septembri. Tento jav je podmienený obdobím ukončovania štúdia, resp. školskej dochádzky na väčšine našich škôl. Na trh práce vtedy vstupuje vysoký počet mladých ľudí, ktorí práve opustili brány škôl a začínajú si hľadať prácu. Trh práce nedokáže v relatívne krátkom čase absorbovať tento nápor mladej pracovnej sily, čo sa odráža na prudkom náraste celkových mesačných objemov nezamestnaných. U absolventov vysokých škôl je kulminačný bod posunutý k mesiacu jún; počet nezamestnaných vysokoškolákov zostáva ešte pomerne vysoký aj v júli a v auguste, postupne ale pomerne prudko klesá.
- (ii) Je zrejmé, že podiel jednotlivých vysokých škôl na nezamestnanosti v určitých regiónoch je viac alebo menej ohraničený do určitej vzdialenosti od ich sídla. Nezamestnanosť v jednotlivých regiónoch, a tým aj počet nezamestnaných absolventov a ich percentuálne podiely pritom pomerne výrazne ovplyvňuje aj ekonomická situácia v daných regiónoch a v spádových oblastiach jednotlivých vysokých škôl.
- (iii) Úspešnosť uplatnenia absolventov vysokých škôl závisí aj od skladby pracovných miest, ktoré sú na trhu práce k dispozícii. Ak je absolventov vysokých škôl menej ako zodpovedajúcich pracovných miest a dopyt po nich prevyšuje ponuku, môžu si ľahšie vybrať prácu podľa svojich predstáv, čo vedie k vyššej spokojnosti absolventa. Ak je však absolventov príliš veľa, majú častejšie problém zohnať vôbec nejakú prácu alebo musia zobrať prácu o ktorú vôbec nemajú záujem a nebola ani cieľom ich štúdia.
- (iv) Vysokoškolským absolventom prináša ich vzdelanie určité výhody a takmer vo všetkých vyspelých krajinách nachádzajú vysokoškoláci, oproti ľuďom s nižším vzdelaním, ľahšie zamestnanie. Sú menej ohrození nezamestnanosťou, majú k dispozícii širšiu ponuku pracovných príležitostí, ich práca je obyčajne kvalifikovanejšia a zaujímavejšia a samozrejme aj lepšie platená. Táto skutočnosť sa však vzťahuje na priemer celej tejto vzdelanostnej skupiny od ktorého existujú rôzne odchýlky závislé od uplatniteľnosti zvoleného študijného odboru, kvality vysokoškolského vzdelania a viacerých iných faktorov.
- (v) Zamestnateľnosť absolventov vysokých škôl je v každej krajine a regióne výrazne ovplyvnená predovšetkým celkovou situáciou ekonomiky a trhu.

Použitá literatúra a pramene

Zvalová, M. – Srnánková, Ľ. – Hrušovská, J. 2007: *Uplatnenie absolventov vysokých škôl v praxi. I. etapa: Zamestnateľnosť a zamestnanosť absolventov vysokých škôl*. Bratislava: ÚPIŠ.

Kol. 2010: *Analýza absolventov stredných a vysokých škôl s pôsobnosťou v okresoch Nitra a Zlaté Moravce*. Nitra: ÚPSVR.

MŠVVaŠ SR: *Nezamestnanosť absolventov vysokých škôl*. Dostupné na: <<http://www.minedu.sk/index.php?lang=sk&rootId=7638>>; cit. 2.11.2011.

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny (štatistiky): <http://www.upsvar.sk/>